

HONFOGLALÁS KORI KIFESTŐ

Összeállította és megrajzolta: Bérczi Szaniszló, Bérczi Katalin, Bérczi Zsófia, Budapest, 1995

A tarsolylemezek előfordulási helyei a Kárpátmedencében (a cm típusok színezettek).

HONFOGLALÁS KORI KIFESTŐ

A Kárpát Medencébe a IX. század végén települtek be államszervező ősünk. Árpád népe az Európában leghosszabb ideig fennálló olyan államot szervezte meg, melyet a sztyeppéről ide érkezett népek hoztak létre. Korábban már több lovasnép szervezett itt államot. A hunok államának máig élő emléke Buda városának a neve. Buda Attila király bátyja volt. Priszkosz rhétor bizánci nagykövet és krónikás járt Attila udvarában. Leírása szerint a hunok székvárosa akkor a Duna-Tisza közén lehetett. Attila halálát követően (453) előbb a longobárdok és a gepidák, majd az avarok szerveztek államot (568). Az Avar Királyság (Kaganátus) határvidékeket telepített és 100 évvel később be tudta fogadni a sztyeppe felől érkező onogur honfoglalókat. (László Gyula kutatásai alapján ők voltak az első magyar nyelven beszélő honfoglalók.) Az avar onogur állam a 700-as évek végére meggyöngült, a frankoktól csatákat veszített, s a dunántúli avarok megkeresztelkedtek. A 800-as években jutottak el a magyar kalandozók a Kárpát Medencébe. Máig fennálló államukat 1100 éve szervezték meg. Árpád honfoglalói jellegzetes díszítőművészetet hoztak magukkal. Fegyverzetük, ruházatuk, lószerszámuk palmettás díszítése mindmáig korszakjellemező a Kárpát Medence régészetiében. Nyitó ábránkon a tarsoly lemezeket is tartalmazó sírok elhelyezkedését mutatjuk be. Ezek a leggazdagabb díszítőművészetű sírok olyan honfoglaló csoportokéi lehettek, akiknek erős kaukázusi, iráni és középázsiai eredetű művészeti hagyományai voltak.

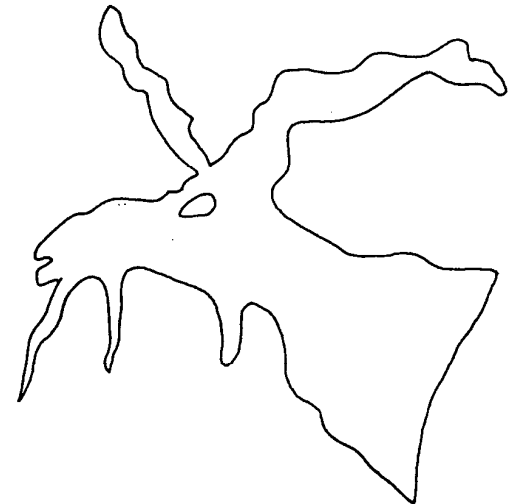
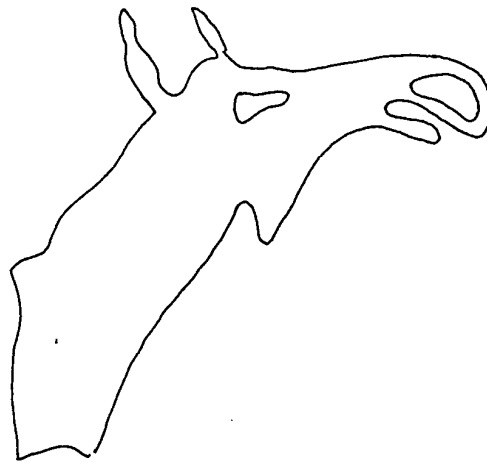
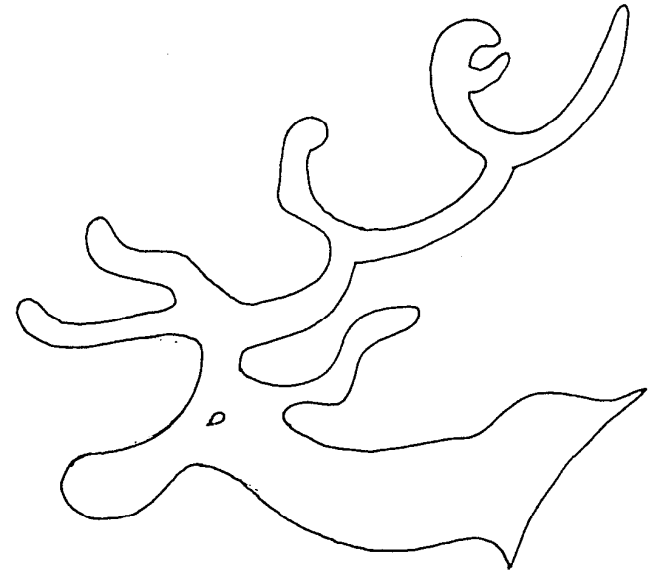
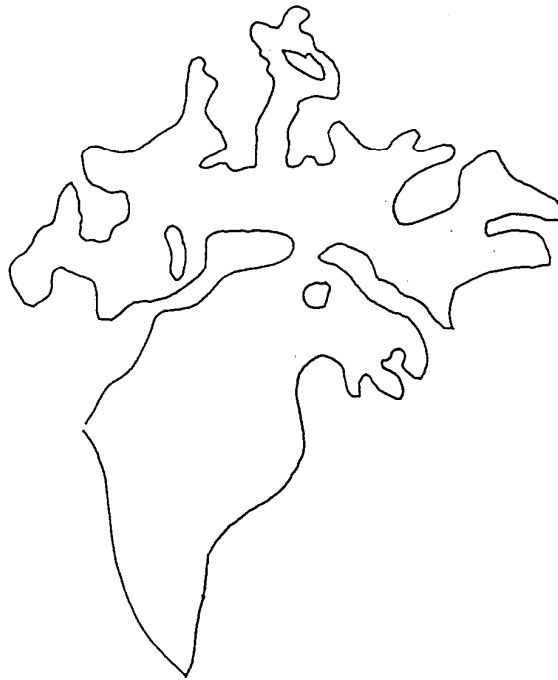

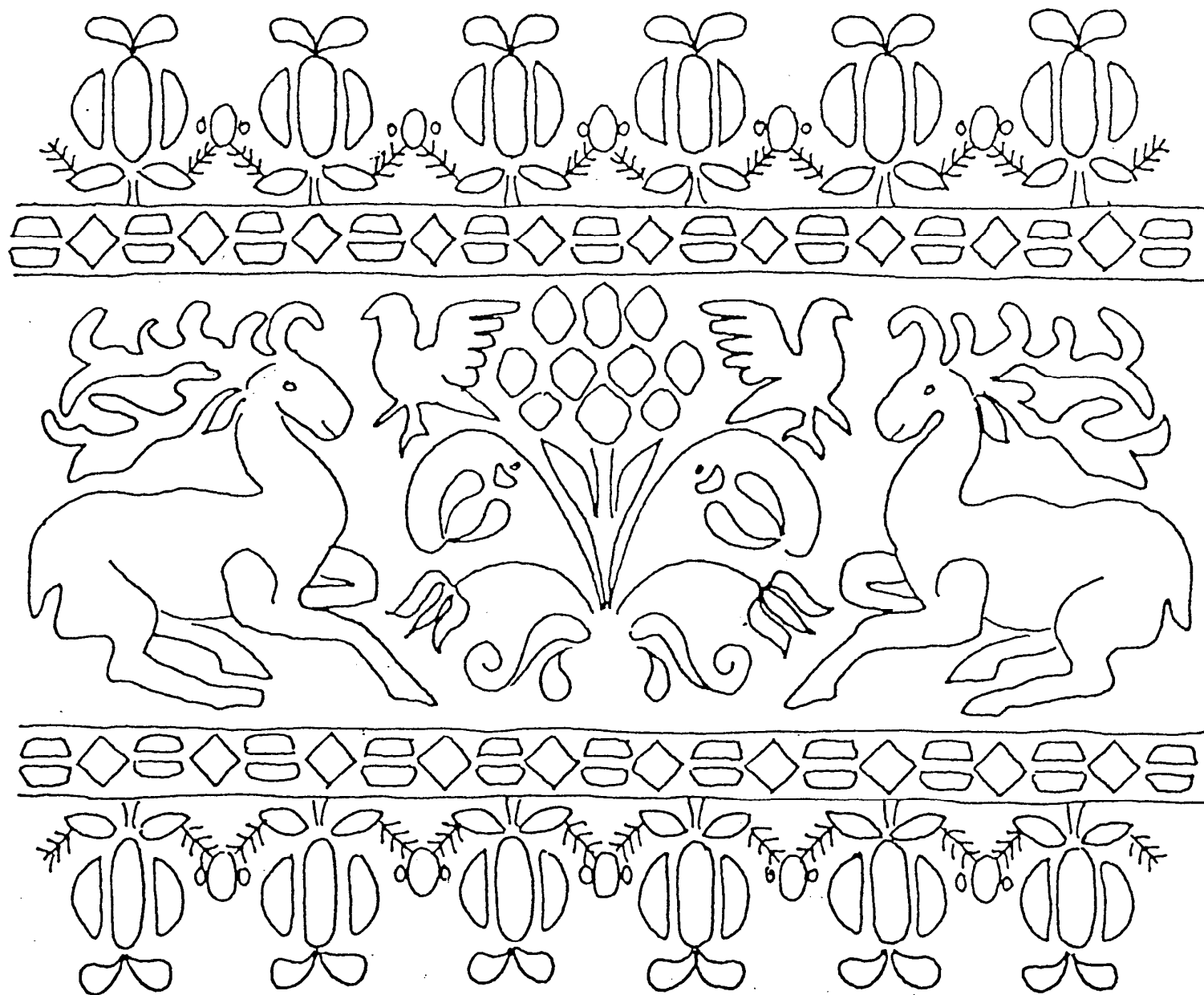

HONFOGLALÁS KORI KIFESTŐ

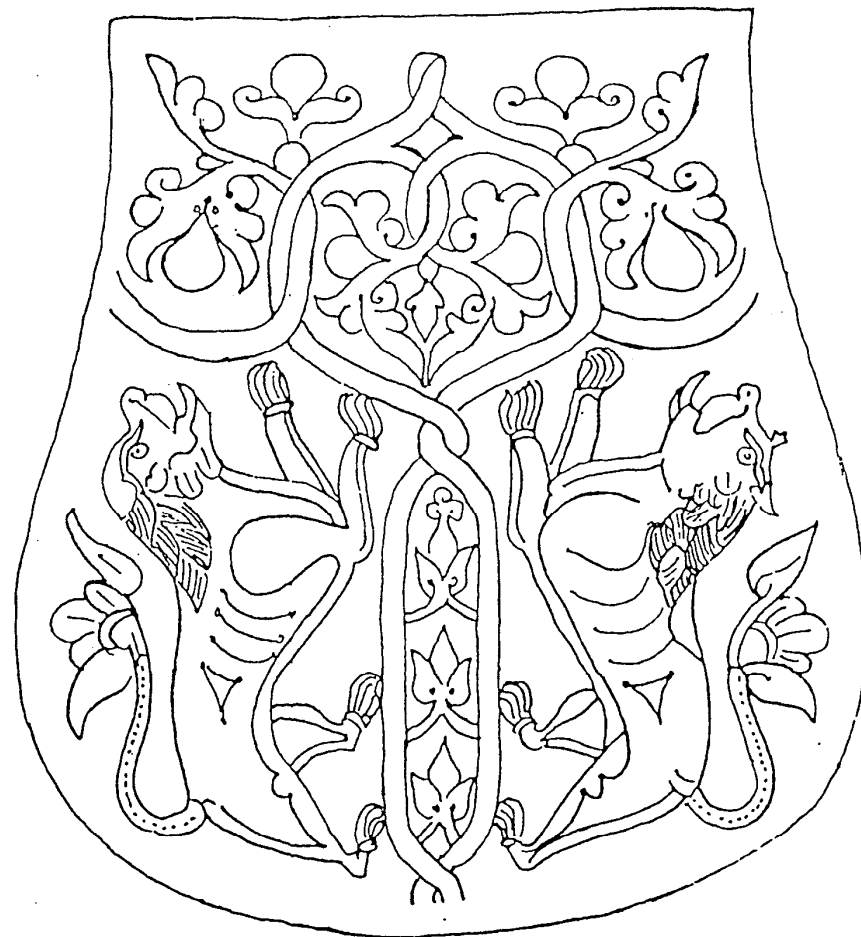
Összeállította és megrajzolta: Bérczi Szaniszló, Bérczi Katalin, Bérczi Zsófia. Budapest, 1995.

A szibériai népek
tisztelt állata volt
a szarvas. A Tomszk
folyó menti sziklákon
faragott szarvasok
fejeit mutatjuk be,
példaként arra is, mi-
lyen kifejező volt
a természeti népek
állatábrázoló művészete.

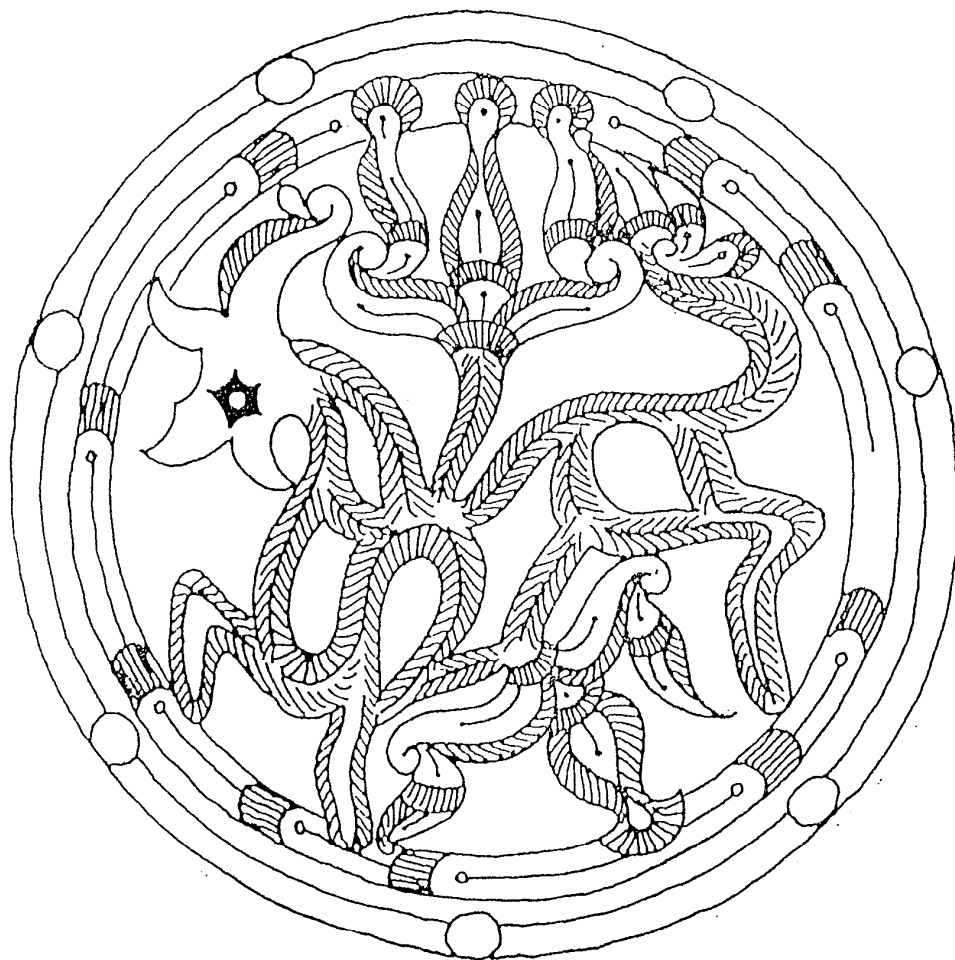

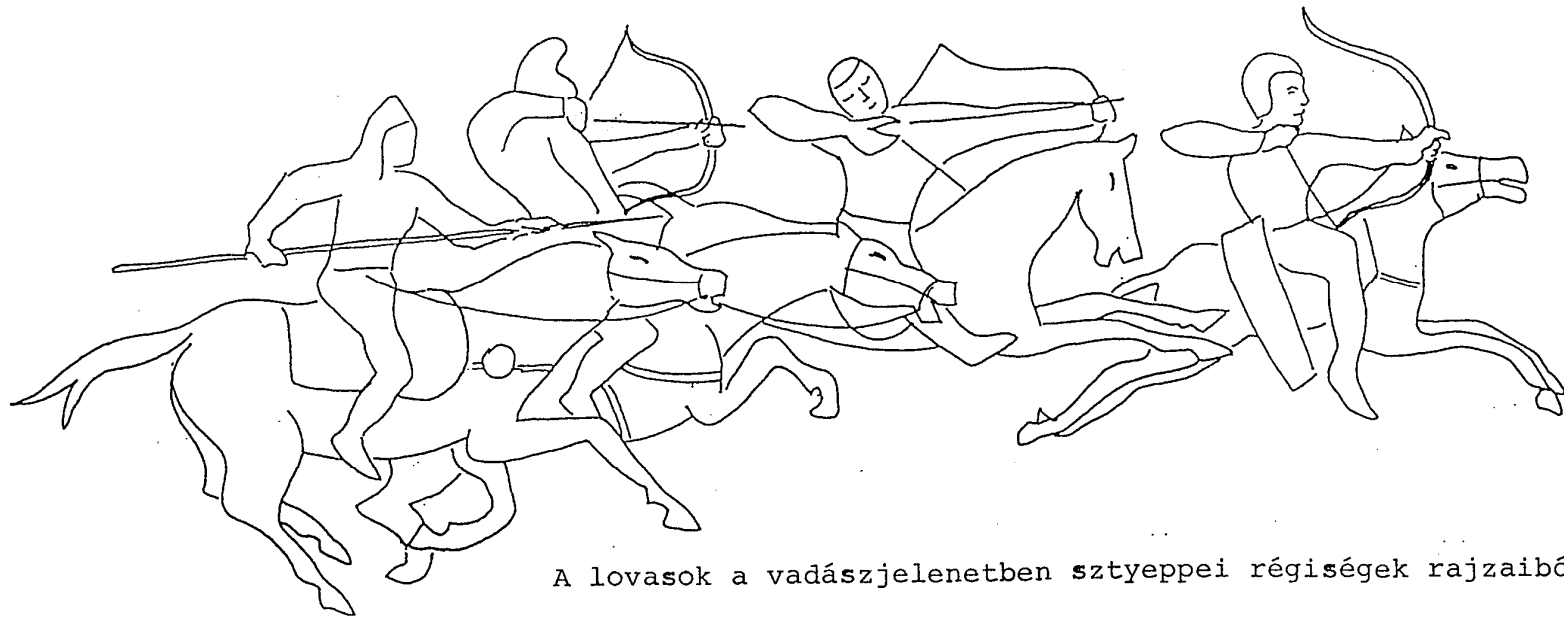
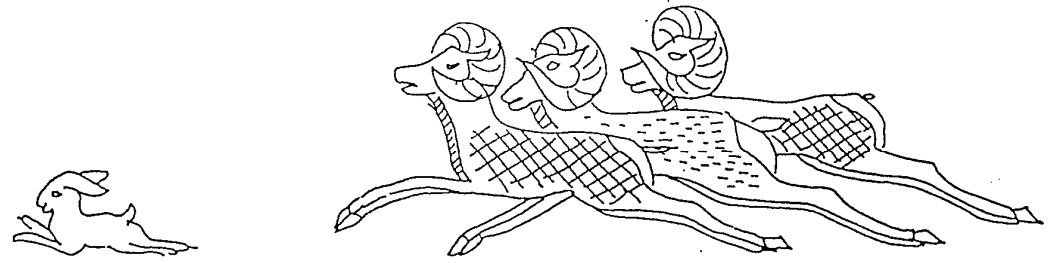
Szaryasok és madarak életfajelenetben, párnavégen himezve, Holtmarosról, v. Maros-Torda megyéből.

A honfoglalók, avarok, onogurok, magyarok tisztelt állata volt egy pusztai ragadozó madár is, melynek mitikus hagyománya a népmesékben is fennmaradt. Itt égberagadási jelenetet mutatunk be egy permi /Ural hegységtől keletre/ bronzon. Ugyancsak az Ural hegységtől keletre ásták ki a régészek ezt az oroszlános életfajelenetes tarsolylemez is, Veszelo mellett, a komik földjén. Az oroszlán számos népnek királyi jelképállata.

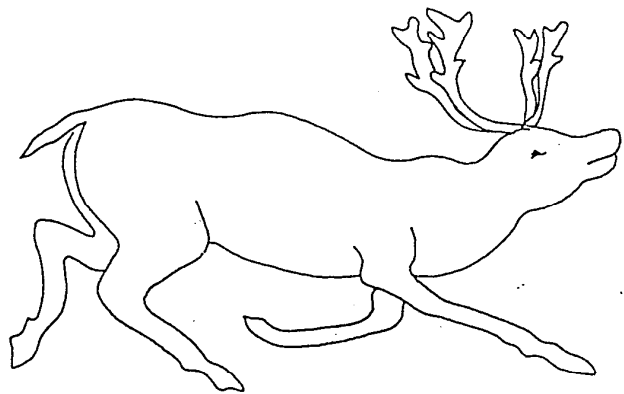

Hasznos és tisztelt állata volt a honfoglaló népeknek a ló is. Ez a "táltosló" ábrázolás Árpád népe honfoglalóinak női sírjából előkerült hajfonat-korongon maradt fenn. A ló alakja a palmettalevelekből bontakozik ki, s lovasa is palmettacsokor. Összehasonlításul Szent László király lovas alakját mutatjuk be II. Ulászló király aranypénzéről, 1499-ből. A középkori magyar aranypénzekon évszázadokon át a Madonnát ábrázolták a kis Jézussal, és a tuloldalon Szent László királyt.

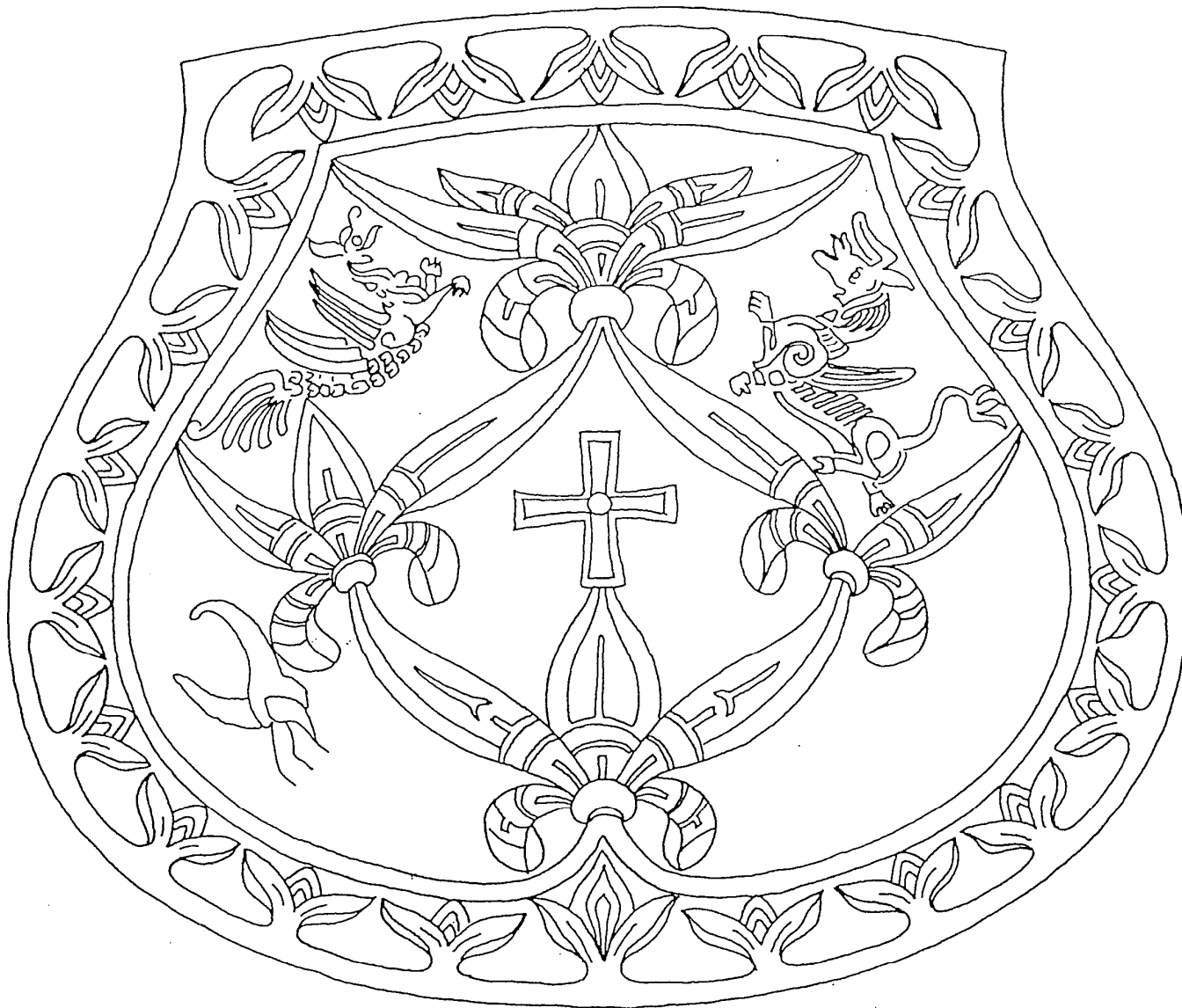

A lovasok a vadászjelenetben sztyeppei régiségek rajzaiból vannak válogatva.

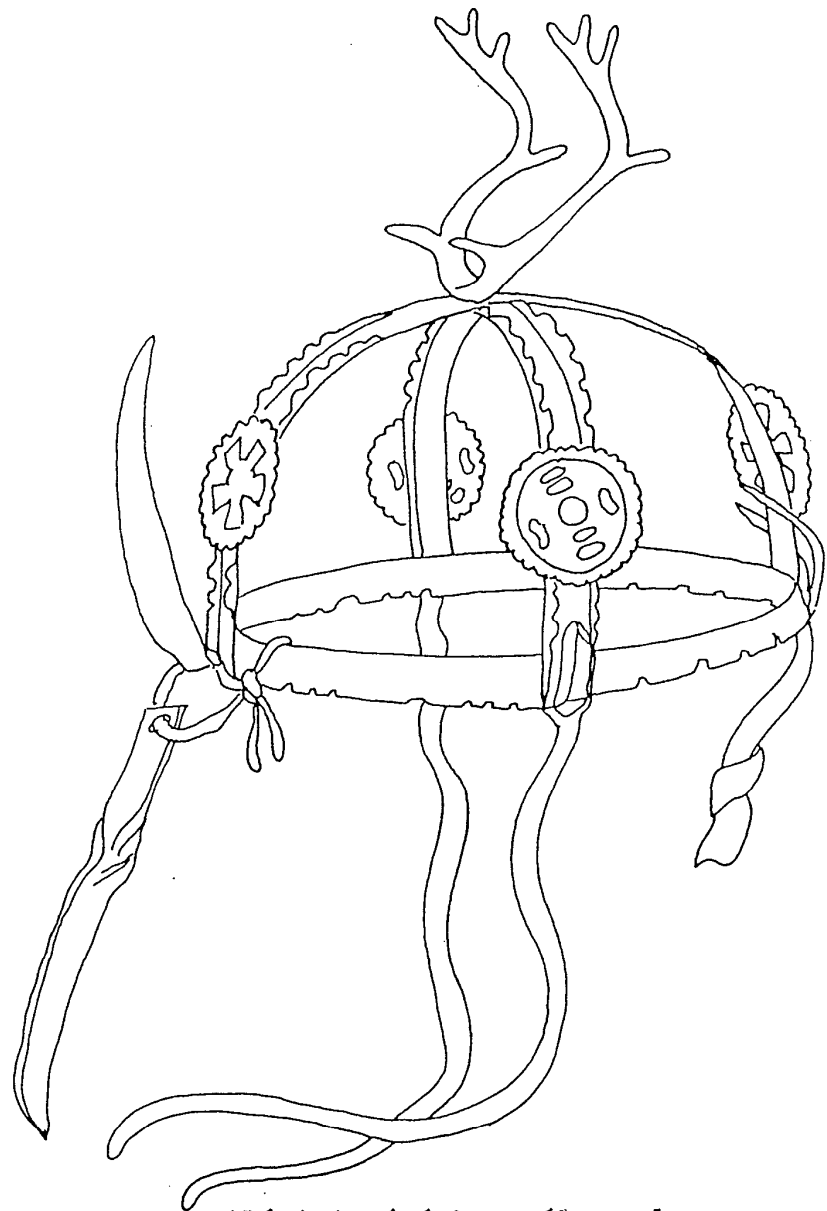
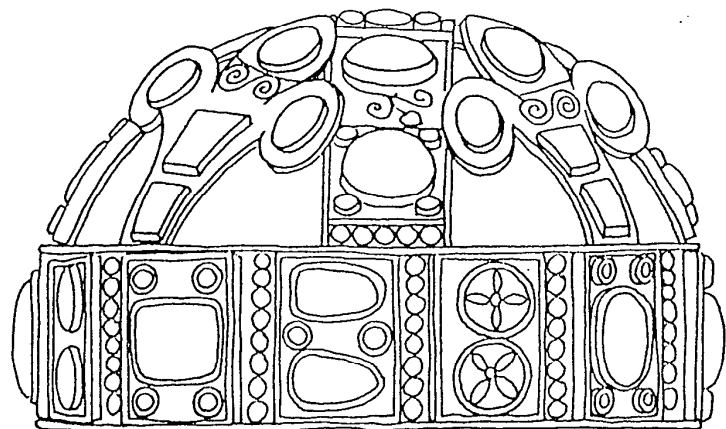
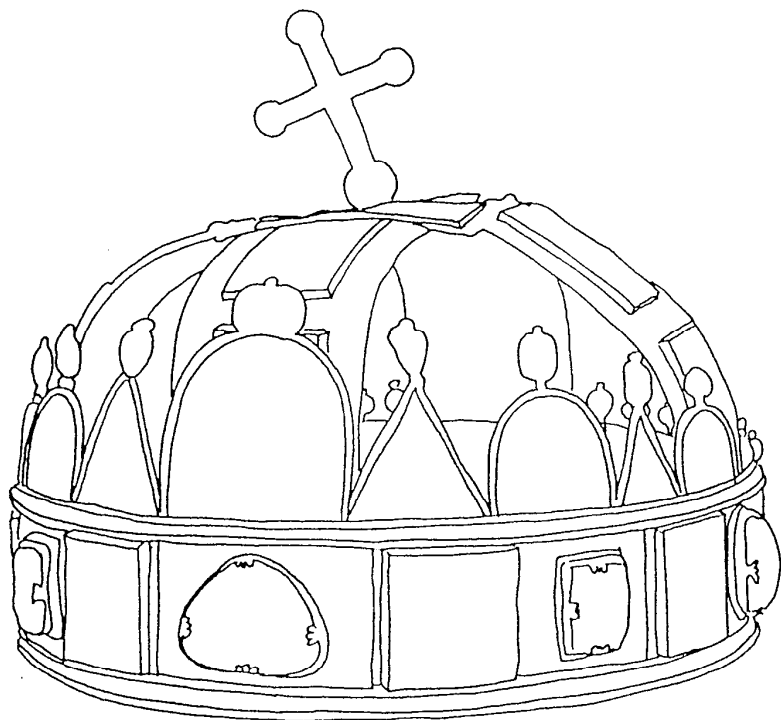

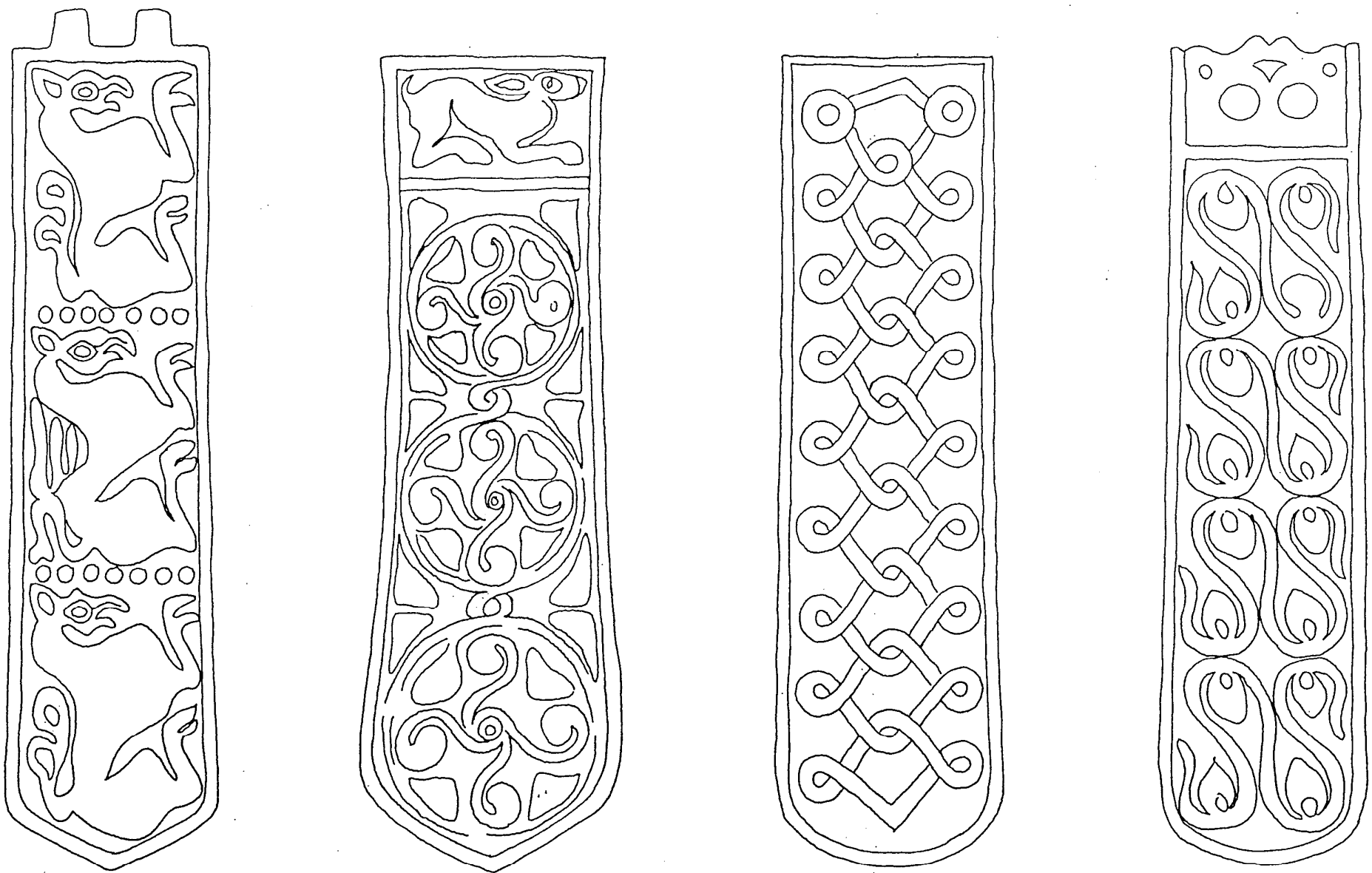
A fölő vadászjelenet Közép-Ázsiából származik, egy csontkarc-rajz alig kiegészített rajzolata.

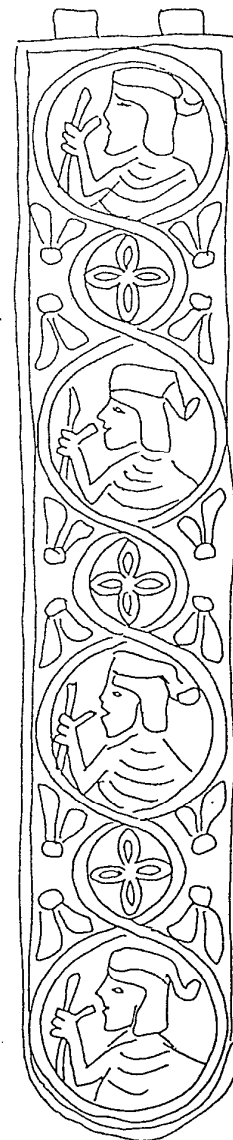
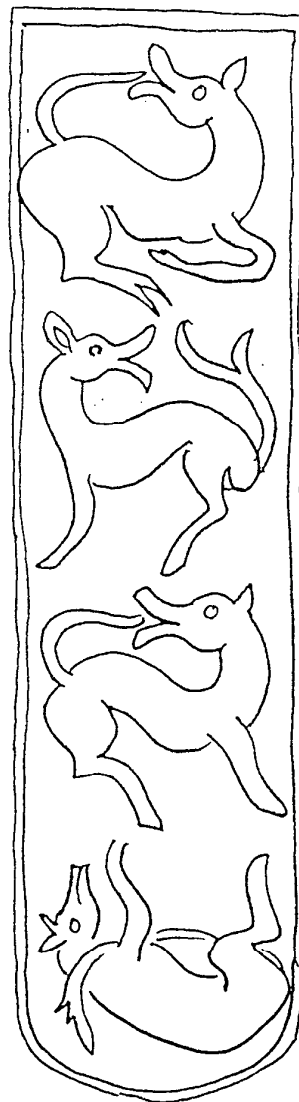
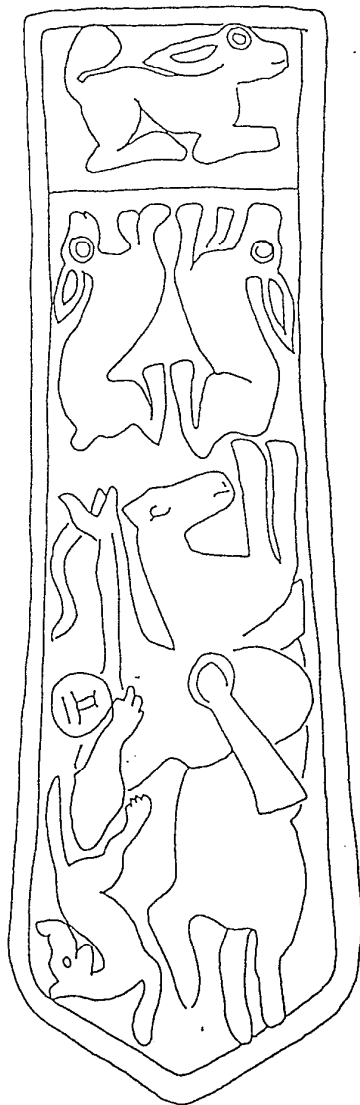
A bezdédi tarsolylemezen a palmetták és sárkányalakok között megjelenik a kereszténység szimbóluma is.

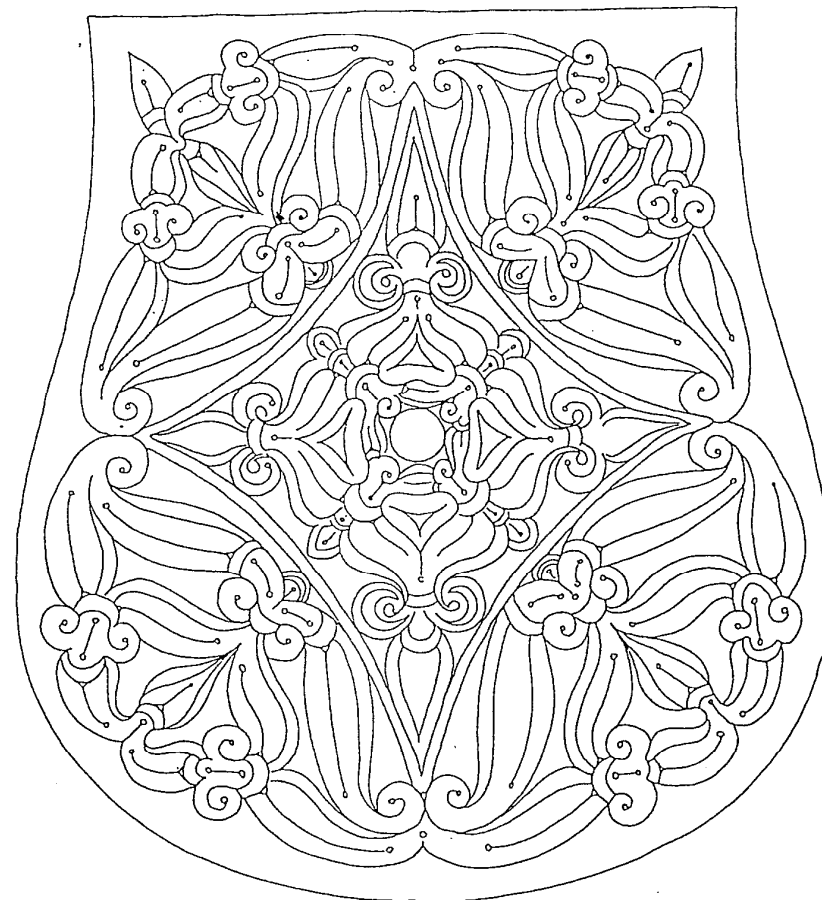
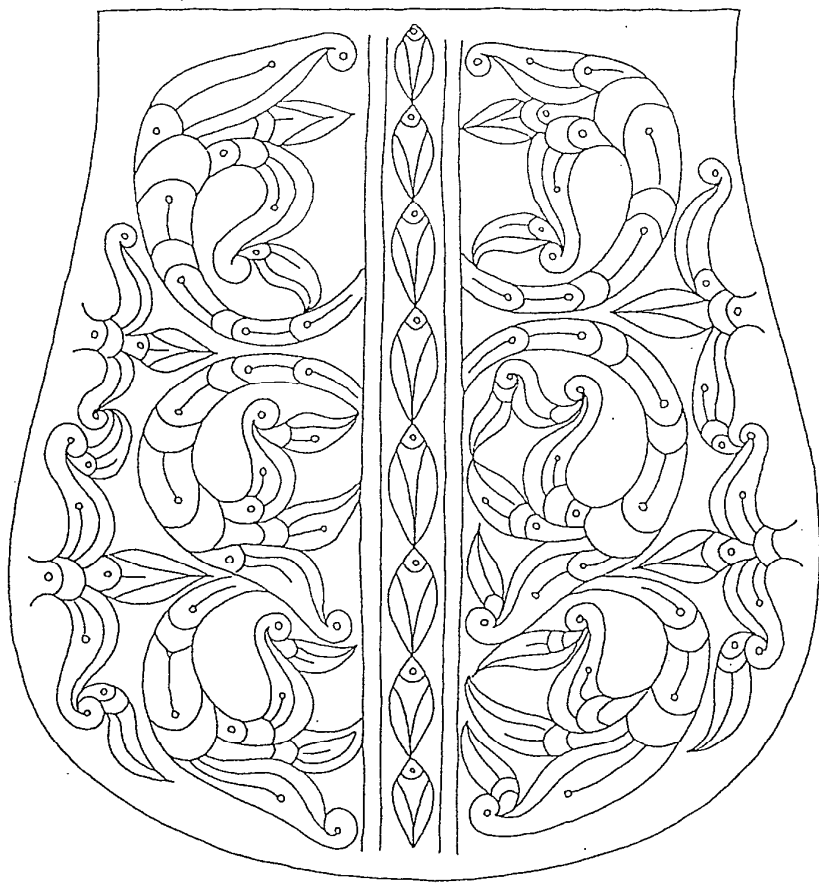
Szent Koronánk és egy avar szobor koronája szerkezetében hasonlít a szibériai sámánkoronához, de a magyar korona jelképei már a kereszténység gondolatvilágát tükrözik.

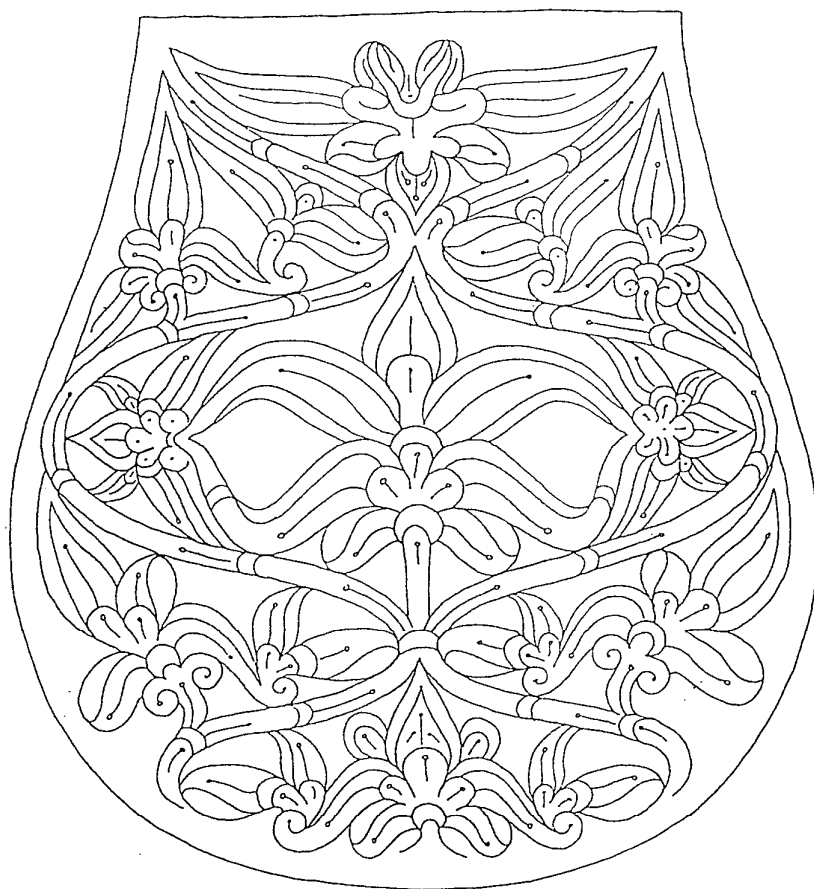
Az avarkori és részben már a 670 táján hont foglaló onoguroktól származó szíjvégek gazdagon tükrözik a kor népeinek műveltségét. Érdekes, hogy jelképvilág és technológiai ábrázolás keveredik rajtuk.

Gyakran beszédes jelenetsor elevenedik meg a griffes-írdás szíjvégeken. A klárafalvi szíjvég vadászó lovása a lendületes és kifejező mozdulatábrázolás gyönyörű példája.

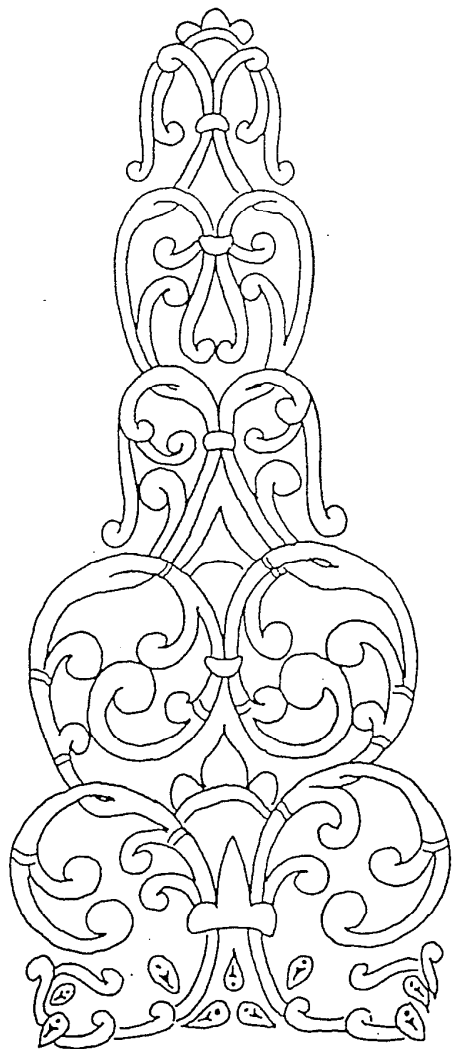

A honfoglaló Árpád népének díszítőművészetét leggazdagabban a tarsolylemezek mutatják. A tarsolylemezeken ritka az állatábrázolás. Az egyik kivétel az eperjeskef, melyen a palmetták halak sorát is kirajzolják.

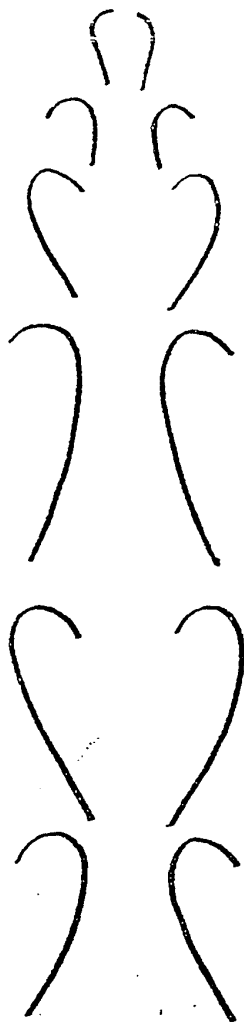

A tarsolylemezek leggyakoribb jelképe az életfa. A tarcali tarsolylemez palmettacsokra a szétnyíló, majd összezáruló indamenettel még őrzi egyes szíjvégek ismétlődéses szerkezetét. A női sírokban Árpád népe honfoglalóinál a leggazdagabb tárgyi lelet a hajfonatkorong. Aranyozott háttérű ezüstlemez ez is, mint a tarsolylemezek, de rajtuk gyakoribb az állatábrázolás. De az állat alakja, csakugy, mint a táltosló egy korábbi korongon, itt is palmettákból bontakozik ki. Állatalakok elnövényiesedése másutt is előfordul a diszitőművészetben.

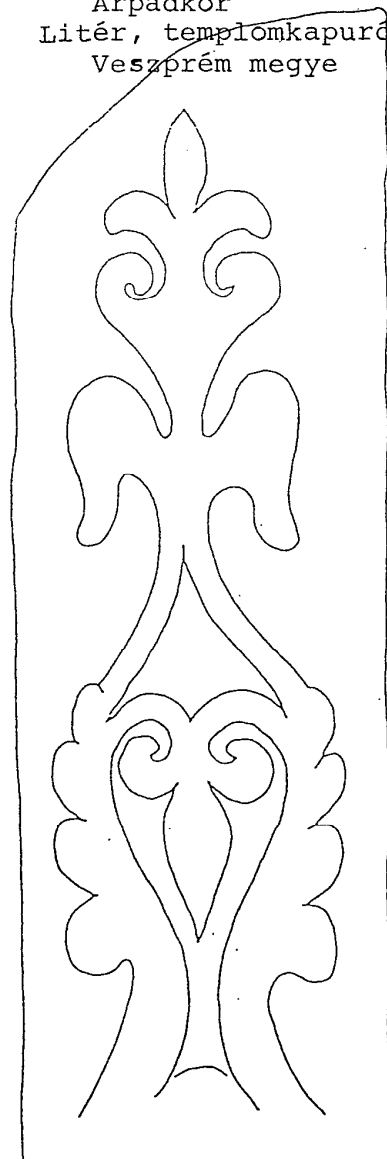
Avarkor ?
Nagyszentmiklósi kincs
v. Torontál megye

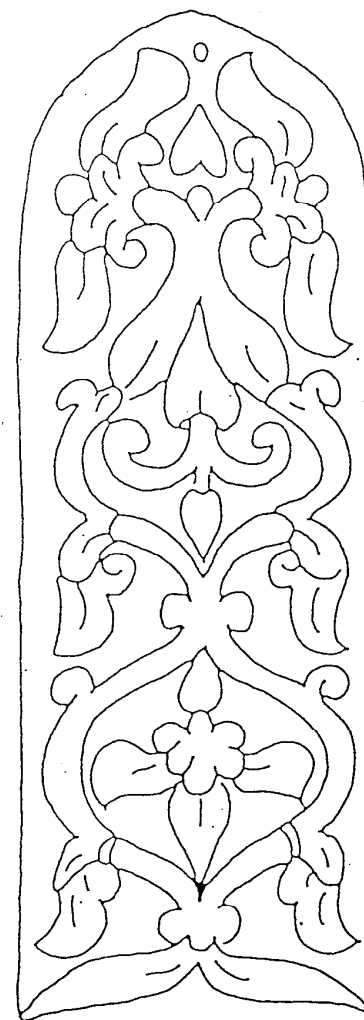
A minta
vázszerkezete

Árpádkor
Litér, templomkapuról
Veszprém megye

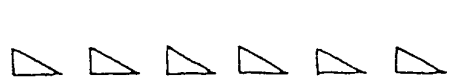

Árpád népe
Nagyősz, szíjvég
v. Torontál m.

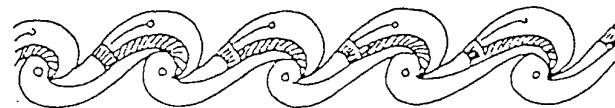

A díszítőművészeti mintázatok szerkezetét matematikai leírással adhatjuk meg pontosan. A matematikai leírás az ismétlés műveleteit nevezi meg. Egyszerű díszítősoroknál az ismétlés eltolás, tükrözés, félfordulat vagy csuszáttya tükrözés lehet, s ezekből összetett műveletek, Itt az egyszerű sor meg van kettőzve, s az ismétlődő elem /itt egy "emeletnyi" a mintából/ mindig módosítva is van.

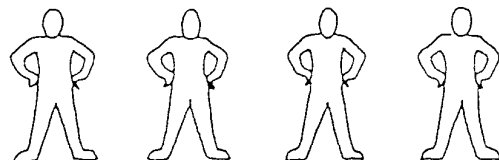

11

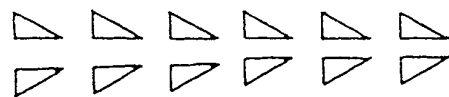
Budapest - Farkasrét

m1

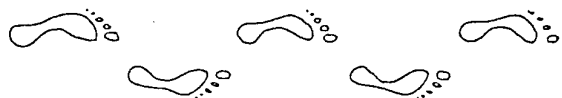
Zemplén

1m

Pilin

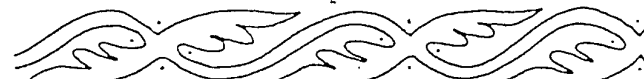
1g

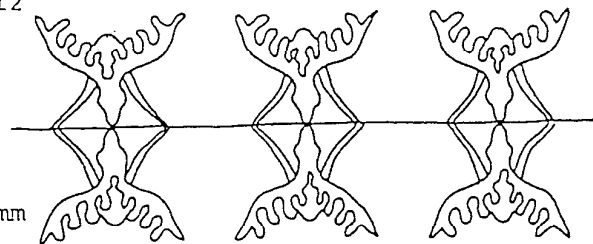
Kétpó

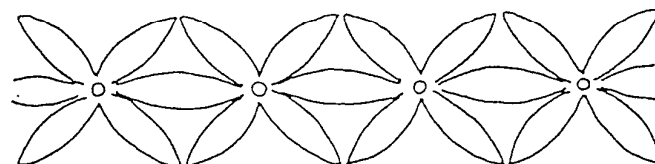
12

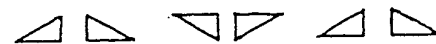
Izsák - Balázspusztá

mm

Tarcal

mg

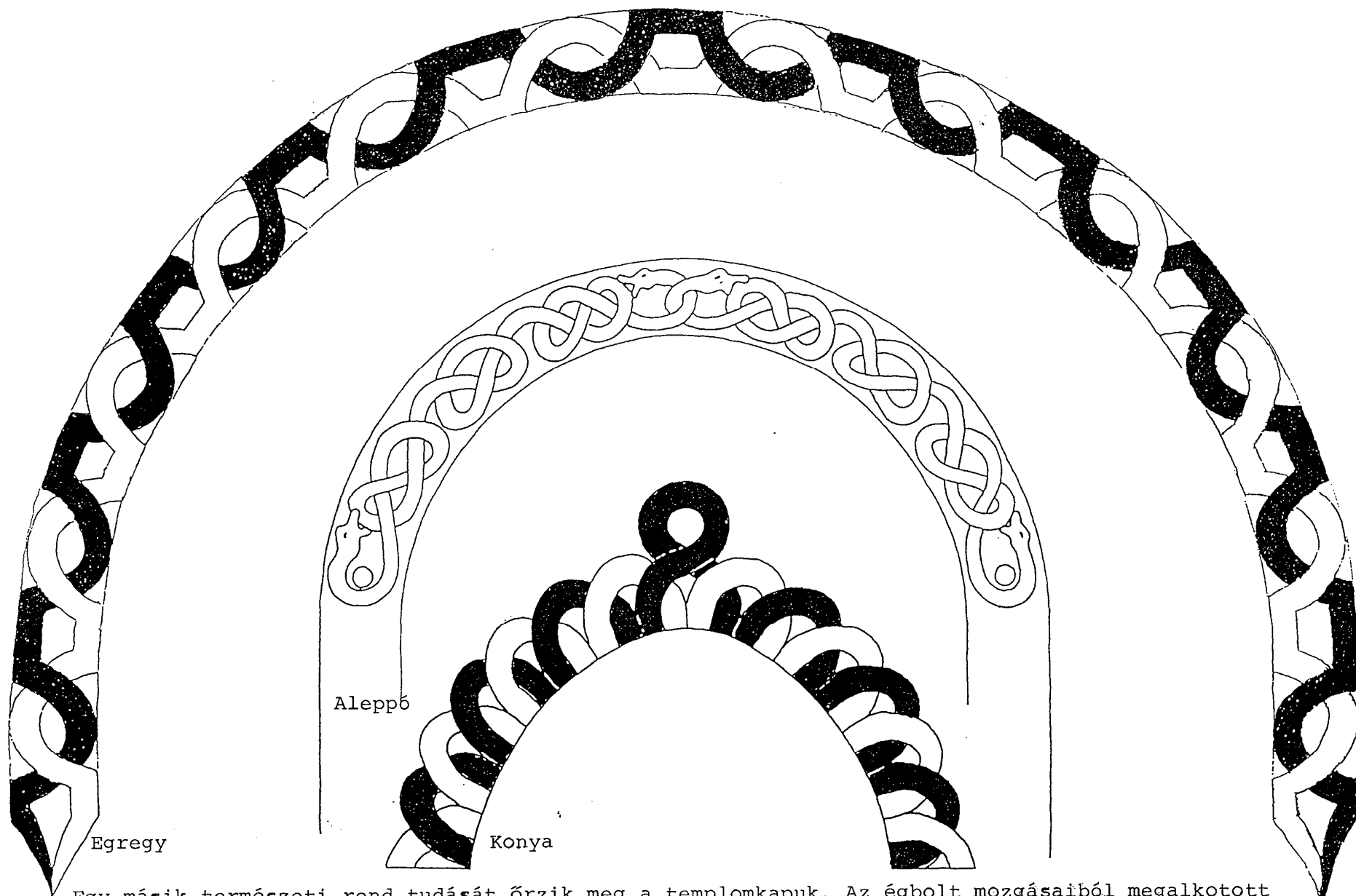

Soltszentimre

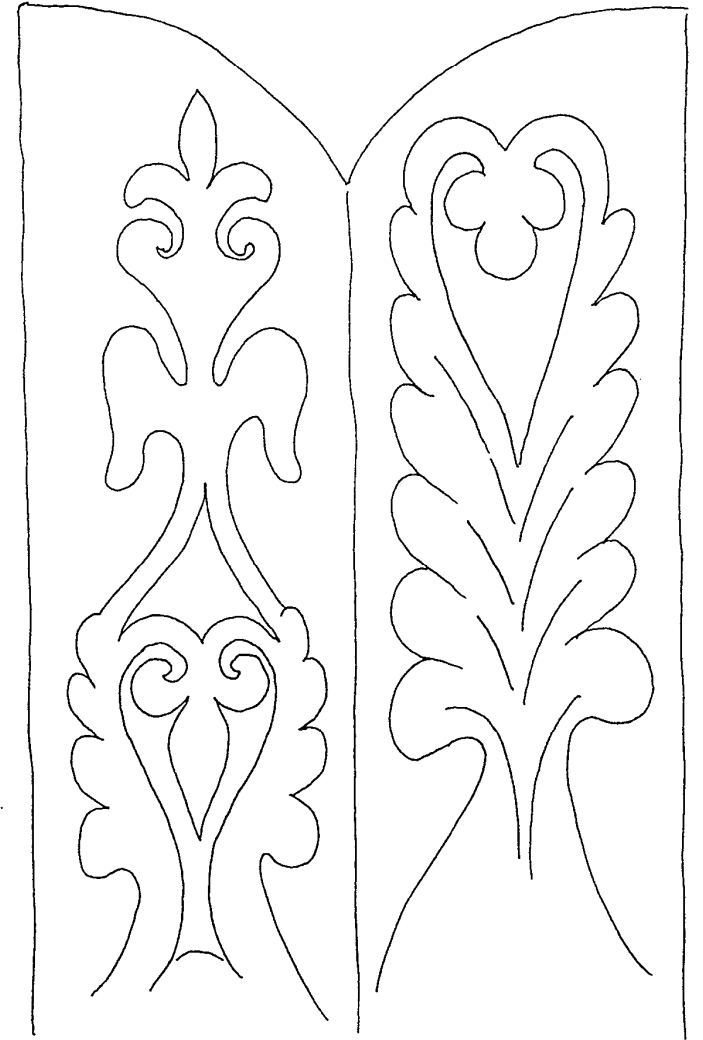
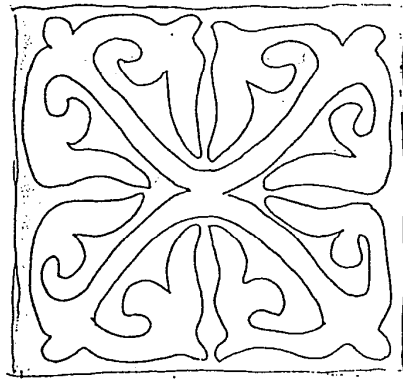
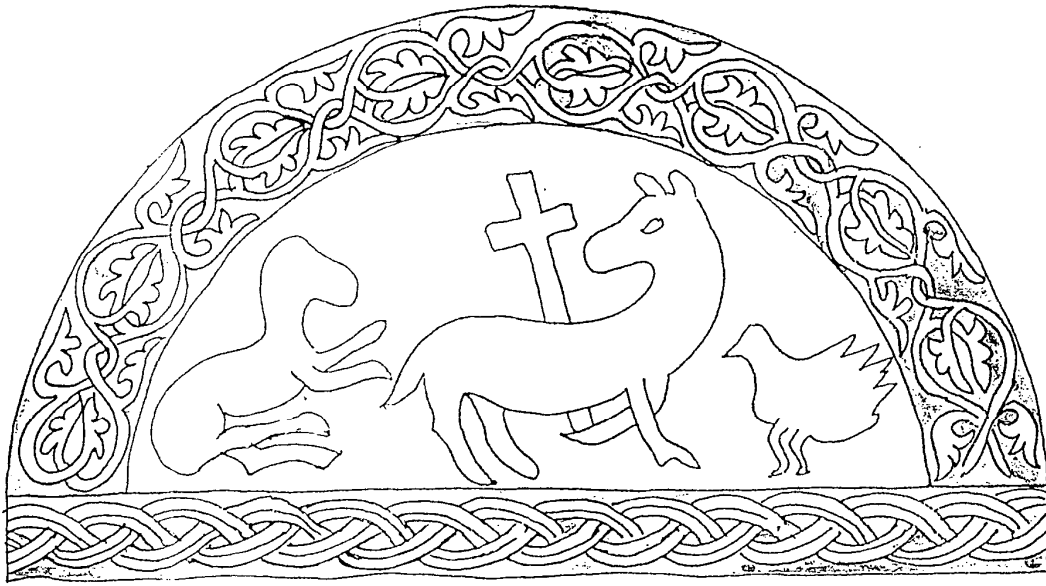
A minta "csontváza" ...

természeti előfordulása, ...s megjelenése Árpád népe művészetében.

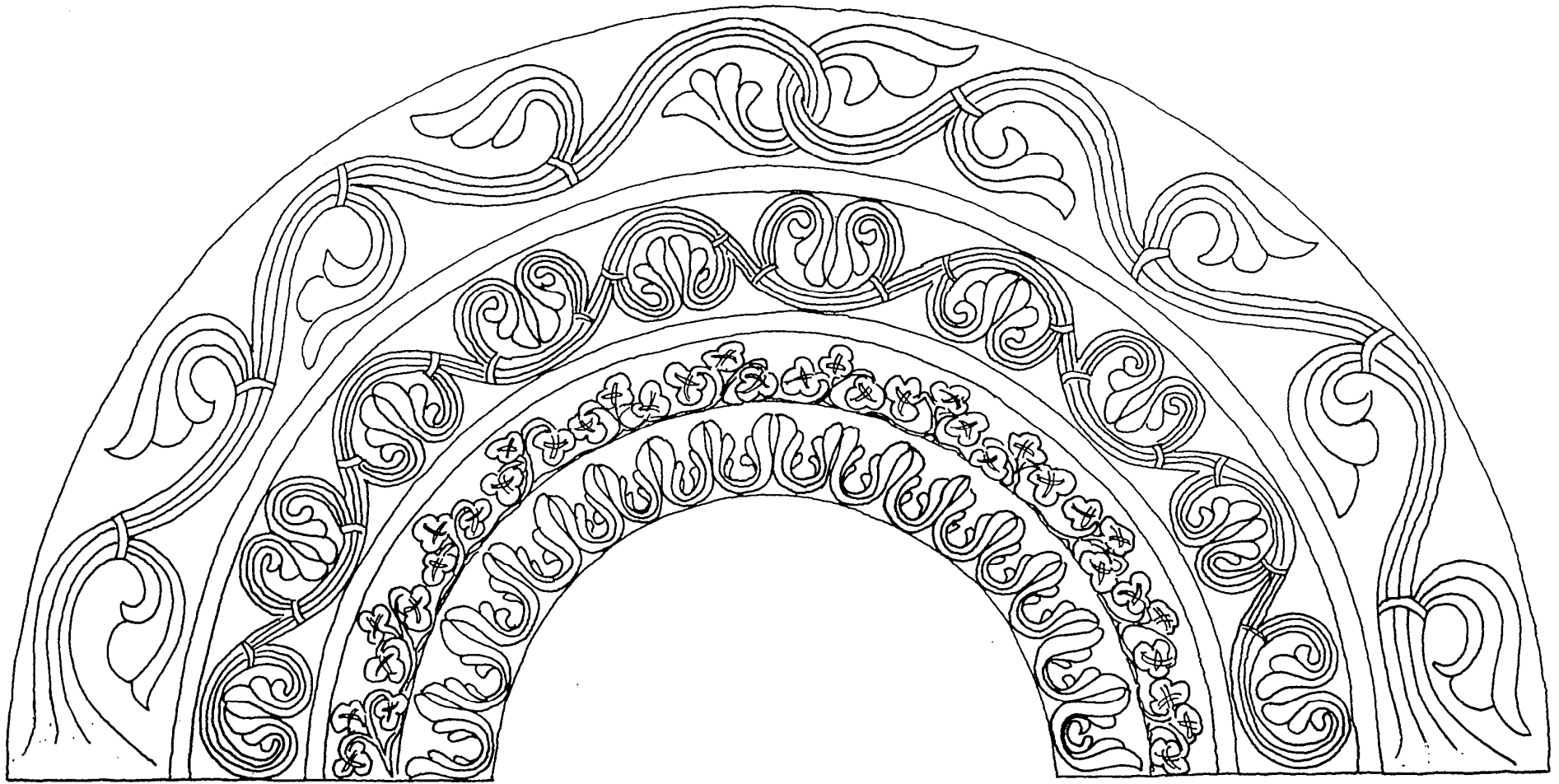
A diszitőminták szerkezete: matematika. A geometriai rend a természetből is kiolvasható, s az ismétlődő elemekből összerakott diszitőmintákba "beépíthető". Mi itt most kiolvashatjuk. Jellemzi a kort is.

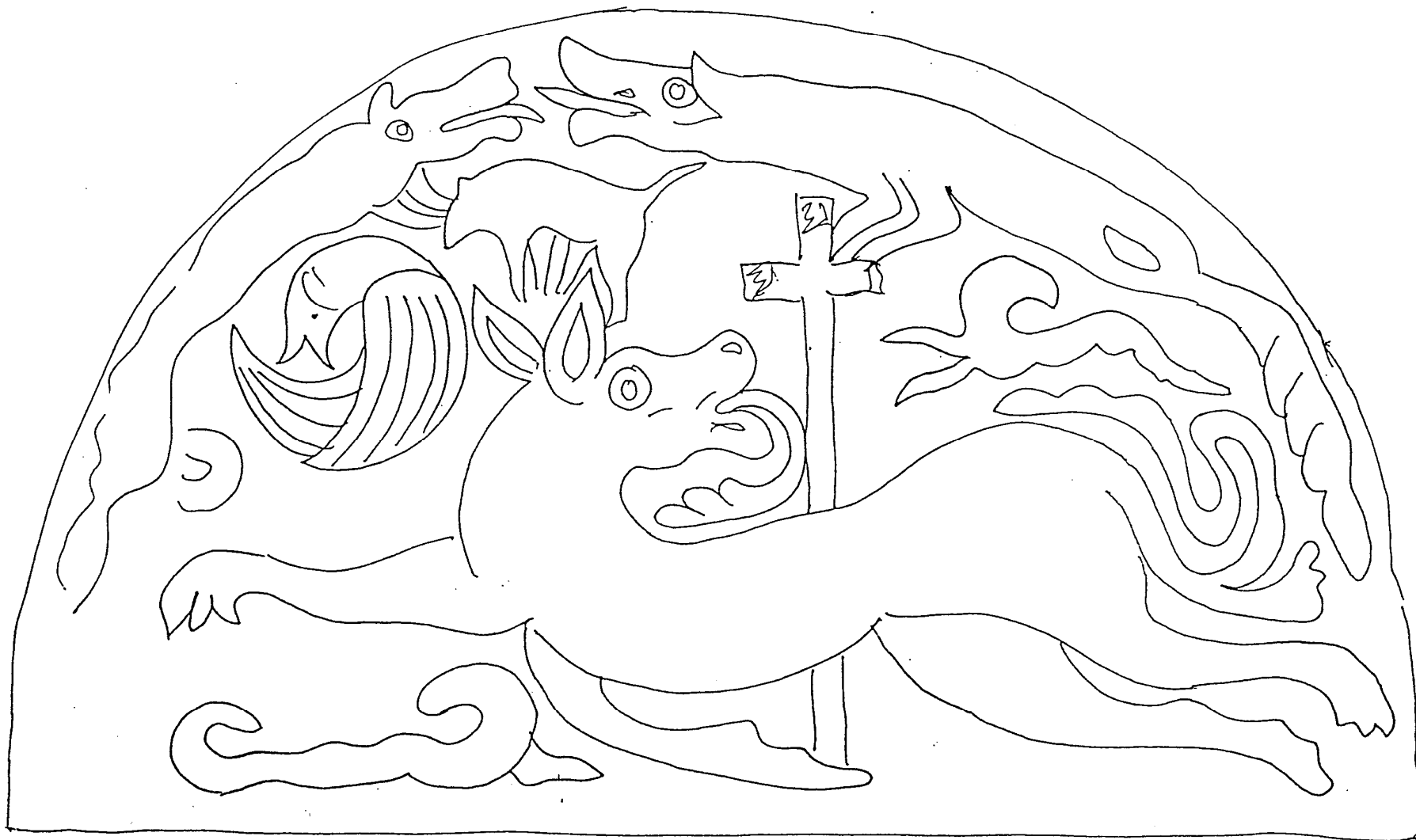
Egy másik természeti rend tudását őrzik meg a templomkapuk. Az égbolt mozgásaiból megalkotott naptár a természeti népek alkotása. Gyakori a templomkapuk ivén a 12 hónapra utaló ismétlődés fonatokból, ivekből. Néha a fogyatkozáskor - régi hit szerint - Napot, Holdat elnyelő sárkány is megjelenik.

A természeti népek jelképekbe foglalták ismereteiket és tanításaikat. A legfontosabbakból mindig került a szakrális tér bejáratára diszitésként. Két Árpád kori templomunk kapujáról férfi és nő jelképes ábrázolása áll itt. Balra Böde-Zalaszentmihályfáról, Zala megyéből, jobbra pedig Litérről, Veszprém megyéből.

Árpád-kori templomkapuinkat indás-fonatos és állatalakos diszítések egyaránt borítják. A Halmágyon, /v. Alsó Fehér m./ látható ivenk rendre más és más az ismétlődő elemeket sokszorozó művelet. Aki ezt a templomkaput faragta, ismerte a sík geometriai transzformációit - mondanánk ma. Így őriz intuitív matematikai tudást egy művészeti alkotás, legyen az bronz-szilván, vagy kőfaragás.

Állatalakokkal zsufoltan telifaragott Árpád kori timpanon Zalaháshágyról. A sárkányfigurák itt is a fogyatkozásokra utalhatnak. Egyedül a kereszt utal arra, hogy keresztény templom kapuján lépünk be.

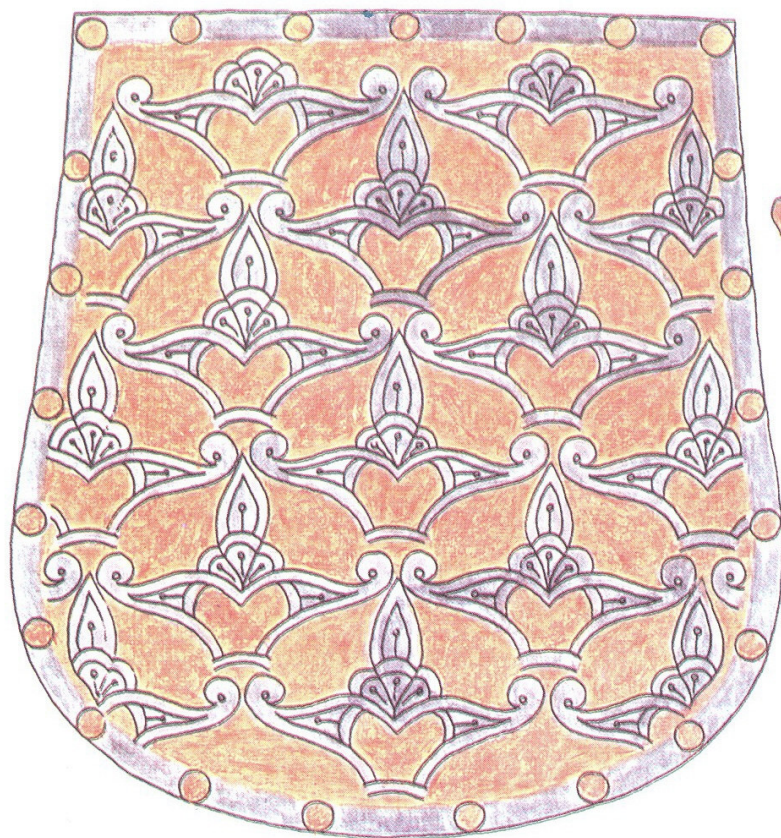
Honfoglaláskori díszítőművészetünk elemei sokféle alakban hosszú ideig tovább éltek. A noszvaji templom mennyezetkazettáján is egy sztyepei állatküzdelmi jelenetet figyelhetünk meg.

AZ EURÁZSIAI MŰVÉSZETEK SOROZAT HONFOGLALÁS KORI KIFESTŐ CÍMŰ KÖTETÉBEN
ELŐFORDULÓ FORRÁSHELYEK (A HELYSÉGNEVEK A MÚZEUMI ÉS IRODALMI ADATOK
SZERINT SZEREPELNEK ITT, MÍG A FÖLDRAJZI TÉRKÉPEKEN A MAI ORSZÁGBAN HASZNÁLT
ELNEVEZÉS SZERINT TALÁLHATÓK MEG: pl. Halmagy ma Halmagiu és Romániában van.)

Kiadja a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete
és az UNICONSTANT. Budapest, Püspökladány

Bérczi Szaniszló, Bérczi Zsófia, Bérczi Katalin:
HONFOGLALÁS KORI KIFESTŐ
ISBN 963 00 6319 0

A tarsolylemezek díszítőművészeti köre Közép-Ázsiával mutat rokon vonásokat. Számos szogdiai freskómaradványon megjelennek a hálózatos minták. A palmetta díszítés gazdagon beborítja a románkori templomkapuk ívét is. Gyakoriak a 12-es évkörre utaló (a falusi templomoknál bemutatott csempeszkopácsi is ilyen) illetve az életfát ábrázoló timpanon díszítések is (Monoszló).

Ezt a munkát kedves nagyszüleimnek: Bérczi Istvánnak és Dobóczky Etelkának, ill. Magyar Józsefnek és Koprivanác Annának ajánlom

Hálával és szeretettel gondolok mindazokra, akik valamilyen formában segítettek az Eurázsiai Művészetek kifestőkönyv-sorozat napvilágra hozását: Bérczi Alajos, Biró Mária, Cech Vilmos, Csuri Károlyné, Deákné Demjén Ilona, Deák Gyula, Dobos László, Fabriczy Anikó, Földi Tivadar, Gulyás Balázs, Gulyás Pálné, Jeppesen Henrik, Józsa Sándor, Kabai Sándor, Kubovics Imre, László Gyula, Matyasovich Henrik, Mikasa Takahito hg., Miura Yasunori, Muzslay István, Nagy Dénes, Ogawa Tohru, Pap Gábor, Péter Júlia, Péter Borbála, Sára Endréné, Szabó László, Tóth Albert, Veszelyszky Endréné.